

Rezumatul rezultatelor proiectului din cadrul programului de stat „Evaluarea sustenabilității sistemului național de pensii și identificarea soluțiilor de reformare în contextul asigurării securității sociale și economice a Republicii Moldova”

Sustenabilitatea unui sistem de pensii este înțeleasă ca capacitatea sistemului de pensii de a fi finanțată pe termen lung, fără a exercita o presiune semnificativă asupra finanțelor publice, care rezultă din deficitele mari ale sistemului de pensii.

Obiectivele de bază ale proiectului se referă la evaluarea stării curente a sistemului public actual de pensii național, utilizarea metodelor statistico-economice și actuariale în identificarea deficiențelor sistemului public de pensii al Republicii Moldova, identificarea și cuantificarea impactului riscurilor de neperformanță a sistemului actual de pensii asupra securității economice și sociale a Republicii Moldova și elaborarea unui sistem de indicatori statistici de monitorizare a sistemului public de pensii național.

Pentru asigurarea unei cercetări eficiente au fost analizate mai multe metode de cercetare economică, care ar asigura realizarea sarcinilor prestabilite ale proiectului și pentru a obține cele mai bune rezultate, considerând specificul sistemului național public de pensii și care ar avea ca efect obținerea aprecierii sustenabilității pe termen mediu și lung a Bugetului de Asigurări Sociale de Stat (BASS), în special în contextul reformei recente realizate. În contextul cercetării au fost utilizate următoarele metode:

- a. Metode statistice de cercetare și analiză a evoluțiilor anterioare și performanțelor curente;
- b. Metode de modelare econometrice și de prognoză pe termen lung;
- c. Metode de analiză actuarială a sustenabilității sistemului de pensii – determinarea activelor bilanțului actuarial: Modelul suedez, Modelul american, alte modele bazate pe evaluarea justă a activelor și obligațiilor specifice sistemului public de pensii;
- d. Metoda comparațiilor internaționale a sistemelor de pensii.

Estimările realizate în cadrul proiectului demonstrează că pe termen mediu și lung, sustenabilitatea sistemului public de pensii al Republicii Moldova este extrem de fragilă și poate afecta securitatea economică și socială a statului, în condițiile în care politicile elaborate nu vor înregistra modificări spre asigurarea creșterii veniturilor BASS, respectiv a numărului de contribuabili.

Actualul sistem de pensionare din Republica Moldova este bazat pe principiul solidarității între generații conform căruia contribuțiile colectate sunt utilizate imediat pentru plata pensiilor (sistemul Pay-As-You-Go sau PAYG). Un asemenea mecanism redistributiv este expus mai multor riscuri, atât de ordin economic, cât și demografic.

Prognozele realizate în cadrul proiectului, denotă că numărul mic de contribuabili este rezultatul tendință de îmbătrânire a populației Republicii Moldova, care are ca efect reducerea resurselor de muncă și respectiv a ofertei de forță de muncă, care alimentează sistemul public de pensii. S-a demonstrat și argumentat preocupările cercetărilor anterioare, că emigrația populației în limitele forței de muncă, de asemenea, este o cauză de bază în reducerea populației contributive. Astfel, îmbătrânirea populației, migrația peste hotare a persoanelor apte de muncă și astfel reducerea numărului de contribuabili, precum și practica „salariului în plic” sunt câțiva dintre factorii care pun în pericol actualul sistem de pensionare.

Prognozele pe termen lung, au demonstrat că mărimea contribuției va continua să fie insuficientă pentru generarea veniturilor corespunzătoare, rata de înlocuire va continua să fie scăzută, iar statul, în aceste condiții, va fi impus să subvenționeze bugetul de asigurări sociale.

Sistemul public de pensii al Republicii Moldova a fost reformat de mai multe ori, principalele reforme fiind aplicate începând cu 01.01.1999 și 01.01.2017. S-a constatat că reforma din 1999 a avut efecte pozitive numai pe termen scurt, în special în primii 4-5 ani de la lansare. Reforma sistemului național de pensii, care a fost pusă în aplicare începând cu 01.01.2017 poartă un caracter temporar și nu elimină deficitul BASS pe termen mediu și lung. Fenomenul pozitiv al reformei este că a asigurat o creștere în medie a pensiilor cu 20-30%, ca efect al valorificării veniturilor anterioare utilizate în calculul pensiilor, neatingând însă nivelul unei pensii decente (40%-60% din salariu). Astfel, deocamdată intervenția statului în sistemul public de pensii a luat în considerare numai deficitul temporar fără să se calculeze solvabilitatea și lichiditatea sistemului pe termen lung. Această situație creează presiuni asupra identificării surselor alternative de finanțare, în special asupra bugetului de stat.

Prin urmare, se constată că sunt necesare de elaborat și realizat reforme strategice pe termen lung ale sistemului de pensii al Republicii Moldova.

Pornind de la riscurile enunțate, au fost analizate alternative de reformare a sistemului curent de pensii practicate în diferite țări. Se constată că majoritatea țărilor analizate, în special din spațiul UE, practică sistem de pensii combinate (publice și private corporative sau multipilon). Printre tendințele principale pe parcursul reformelor se poate evidenția trecerea de la protecția socială, bazată pe principiul redistributiv la finanțarea privată, prin acumulare în contextul sectorului privat, trecerea de la sistemele de pensii în baza beneficiilor definite (sistemul actual de pensii) la planificarea bazată pe contribuții definite (bazat pe principiul de acumulare în conturi personale a resurselor financiare).

Este de menționat că, în prezent diferite țări utilizează destul de activ în practica de creare a sistemelor lor moderne de pensionare următoarele schemele de pensionare:

Schema cumulativă, aplicată în practică în cele mai dese cazuri în contextul sistemului de pensii multipilon (aplicat pentru prima dată în Chile, în anul 1979) presupune structurarea sistemului de pensii pe 3 piloni.

Schema conturilor condițional-cumulative (SCC) care prevede că pentru fiecare participant al sistemului de pensionare se introduce un cont condițional-cumulativ, pe care se înscriu contribuțiile acestuia și venitul investițional condițional calculat la acestea. Astfel, statul este administratorul conturilor și trebuie să-și asume și responsabilitățile de investire a resurselor acumulate. De obicei, aceste resurse se investesc în valori mobiliare de stat, emise de Guvern.

Introducerea unui sistem cu mai mulți piloni cu o componentă finanțată necesită o politică fiscală și macroeconomică prudentă pe termen lung, care să asigure un spațiu fiscal suficient pentru a acoperi deficitul de tranziție de la sistemul de pensii actual (PAYG) la sistemul multi-pilon.

Până la reformarea complexă a sistemului de pensii și asigurarea implementării politicilor de creștere a ocupării forței de muncă, pe termen scurt, autoritățile publice trebuie să intervină în diminuarea riscurilor evidențiate, care amenință securitatea socială și economică a țării. Intervenția imediată se manifestă prin necesitatea creării unui **fond de rezervă/de acumulare de protecție socială**, care va fi utilizat numai în condiții de criză sistemică, cu repercusiuni asupra fondurilor de asigurări sociale.

Pentru asigurarea supravegherii stării sistemului de pensii și monitorizării riscurilor de incapacitate de plată a unui sistemului public de pensii, a fost elaborat un sistem de indicatori statistici, care poate fi utilizat de autoritățile publice naționale din domeniul protecției sociale prin pensii, în special pentru limita de vârstă (autoritatea publică centrală și Casa Națională de Asigurări Sociale). Pentru obținerea rezultatelor adecvate pentru specificul sistemului de pensii național, au fost studiate practicile de monitorizare utilizat de Banca Mondială și OECD și alte țări cu sisteme aprobe echivalente celui din Republica Moldova.